

Beýniniň ýokary funksiýalary, adamlaryň çylşyrymly hereketler we aň-düşünje işjeňlikleri bilen meşgullanmagyna mümkinçilik berýän çylşyrymly prosesleri öz içine alýar. Bu funksiýalar esasan beýniniň daşky gatlagy bolan serebral korteks tarapyndan dolandyrylýar, ol dürli wezipeler üçin jogapkär bolan dürli sebitlere bölünýär.

Beýniniň ýokary funksiýasynyň esasy taraplarynyň biri ýerine ýetiriji funksiýadyr, bu meseleleri çözmek, meýilleşdirmek we karar bermek ýaly başarnyklary öz içine alýar. Bu başarnyklar gündelik durmuşy dolandyrmak we uzak möhletli maksatlara ýetmek üçin möhümdir. Beýniniň öň tarapynda ýerleşýän prefrontal korteks bu proseslerde möhüm rol oýnaýar, adamlara abstrakt pikirlenmäge we özüni alyp barşyny kadalaşdyrmaga mümkinçilik berýär.

Ýatkeşlik beýniniň ýokary funksiýasynyň başga bir möhüm bölegidir. Beýniniň maglumatlary saklamak we yzyna almak ukyby öwrenmek we täze ýagdaýlara uýgunlaşmak üçin möhümdir. Beýniniň içinde ýerleşýän kiçjik gurluş bolan gippokampus täze ýatlamalary döretmek we olary duýgular we tejribeler bilen baglanyşdyrmak üçin möhümdir.

Dil we aragatnaşyk hem beýniniň ýokary funksiýasy üçin aýrylmazdyr. Beýniniň çep ýarym şary, esasanam Broka we Wernike ýaly sebitler, dili öndürmek we düşünmek bilen baglanyşyklydyr. Bu sebitler adamlara pikirlerini beýan etmäge, beýlekileri düşünmäge we çylşyrymly sosial aragatnaşyklara gatnaşmaga mümkinçilik bermek üçin bilelikde işleýär.

Iň soňunda, emosional kadalaşdyrma beýniniň ýokary funksiýasynyň möhüm tarapydyr. Limbik ulgam, amigdala we prefrontal korteks ýaly gurluşlary öz içine alýar, duýgulary we stres görkezmesini dolandyrmaga kömek edýär. Bu ulgam adamlara emosional deňagramlylygy saklamaga we dürli ýagdaýlara laýyklykda jogap bermäge mümkinçilik berýär.

Netijede, beýniniň ýokary funksiýalary çylşyrymly aň-düşünje işjeňlikleri we hereketler üçin möhümdir. Olar meseleleri çözmek, ýatkeşlik, dil we emosional kadalaşdyrma ýaly adam tejribesiniň esasyny düzýän çylşyrymly işjeňlikleri amala aşyrmak üçin bilelikde işleýän birnäçe beýni sebitlerini öz içine alýar.

Aýna ANNAORAZOWA
Myrat Garryýew adyndaky Türkmenistanyň Döwlet lukmançylyk
uniwersitetiniň Nerw keselleri we neýrohirurgiýa
kafedrasynyň assistenti